

Vai spējam ieraudzīt katra personību, ne tikai garīga rakstura traucējumus? Cilvēks, nevis diagnoze!

Publicēts: 08.10.2021.

Preses relīzes

Sagaidot Pasaules garīgās veselības dienu 10. oktobrī, noslēgumam tuvojas Labklājības ministrijas (LM) deinstitucionalizācijas (DI) projekta gaitā rīkotā kampaņa “Cilvēks, nevis diagnoze”, kas notiek jau trešo gadu. Kampaņas norises laikā katru mēnesi darbu uzsāka 4–5 jauni sociālie pakalpojumi cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem. Vidzemē un Latgalē vien šovasar atvērās pa trim grupu mājām (dzīvokļiem). Durvis vēruši arī jauni dienas aprūpes centri. Tas nozīmē, ka tieši šoruden cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem pamanāmāk nekā iepriekš sāk iekļauties sabiedrības dzīvē, tāpēc ļoti svarīga ir mūsu attieksme. Ko saredzam pirmo, satiekot cilvēkus ar garīga rakstura traucējumiem?

DI projektos, kurus īsteno visā Latvijā, pēdējos mēnešos straujāk nekā iepriekš darbu sāk jaunas sociālo pakalpojumu sniegšanas vietas, kur piedāvā neatkarīgai dzīvei nepieciešamo atbalstu. Cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem tās ir grupu mājas (dzīvokļi), dienas aprūpes centri un specializētās darbnīcas. Līdz 2023. gadam plānots izveidot 151 sociālo pakalpojumu sniegšanas vietu, tajā skaitā 53 grupu mājas, kur pakalpojumus varēs saņemt 624 cilvēki. Vidzemes plānošanas reģionā vien šovasar atvērtas trīs grupu mājas: Valkā, Smiltenes novada Drustu pagasta Gatartā, Cēsu novada Amatas pagasta Spārē. Latgales plānošanas reģionā tāpat: Balvos, Balvu novada Viļakā un Augšdaugavas novada Pašulienē. Par visiem plānotajiem un jau izveidotajiem sociālajiem pakalpojumiem informācija šeit: <https://www.lm.gov.lv/lv/aktualitates-5>

Kristīne Lasmane, Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu departamenta vecākā eksperte: “Šobrīd mēs esam īstenojuši aptuveni 30% no plānotajiem infrastruktūras attīstības projektiem. Kopumā projekta mērķis ir mainīt pieeju – ilgstošas aprūpes institūciju pakalpojumu vietā sniegt sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus. Uzsākot DI projektu īstenošanu, 80% cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem, kuri saņēma sociālos pakalpojumus, tos saņēma ilgstošas aprūpes institūcijās un tikai 20% – sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus. Mērķis līdz 2023. gada beigām ir mainīt šo proporciju līdz 55% un 45%.”

Cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem svarīgs pakalpojums ir grupu mājas (dzīvokļi). Šobrīd DI projektos šie pakalpojumi ir izveidoti: Valmierā, Smiltenes novada Drustu pagasta Gatartā, Cēsu novada Amatas pagasta Spārē, Valkā, Jelgavas novada Kalnciemā, Saldus novadā – Ezerē, Pampāļos un Namiķos, Aizkraukles novada Neretā, Preiļu novada Ličos, Balvos, Balvu novada Viļakā, Augšdaugavas novada Pašulienē un Salaspilī. Uz šiem dzīvokļiem cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem dodas, lai uzsāktu patstāvīgāku dzīvi, nekā tā viņiem bija ģimenēs vai sociālās aprūpes centros. Daudzas grupu mājas (dzīvokļi) vēl top, pakalpojumus jau šogad plāno sniegt, piemēram, Ventspils novada Ugālē, Gulbenes novada Tirzā, Jēkabpilī, Aizkraukles novada Pļaviņās.

Tieši grupu dzīvokļu izveide vairākās apdzīvotās vietās izraisījusi vietējo iedzīvotāju protestus. Gan dienas aprūpes centros, gan grupu dzīvokļos cilvēkus ar garīga rakstura traucējumiem uzrauga un atbalsta darbinieki, vienlaikus grupu dzīvokļos dzīvojošie cilvēki brīvi dodas savās gaitās, tātad – iekļaujas sabiedrības dzīvē. Pie tā mums kā sabiedrībai ir jāpierod. Kā skaidro Ilze Dreifelde, psiholoģe, kampaņas “Cilvēks, nevis diagnoze” eksperte: “Ja mēs pieradinām sevi, ka cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem ikdienā ir klātesoši, tas pamazām kļūst pats par sevi saprotams. Savukārt, jo mazāk mēs ikdienā viņus redzam, jo spēcīgāks ir noraidījums. Tas, ka ar prātu saprotam – ir labi veidot iekļaujošu sabiedrību, ir tikai viens aspekts. Otrs aspekts – emocijas – raida citus signālus. Tas rada apmulsumu un liek meklēt attaisnojumu stereotipos: “Viņiem vajadzētu atrasties nevis starp pārējiem sabiedrības locekļiem, bet mājās, savā lokā?” – “Jo... jo...” utt.”

“Deinstitucionalizācijas projektu sākumposmā daudzi domāja, ka institūcijas vienlaikus pametīs liels skaits cilvēku. Statistika rāda, ka gan pirms DI projektu uzsākšanas, gan šobrīd sociālās aprūpes centrus katru gadu atstāj 50–60 cilvēku ar GRT. Viņi vai nu atgriežas ģimenē, vai uzsāk pavisam patstāvīgu dzīvi, vai pārceļas uz grupu dzīvokļiem. Šo cilvēku dzīves kvalitāte lielā mērā ir atkarīga no tā, vai jaunajā dzīvesvietā viņi saņem atbalsta pakalpojumus un apkārtējo pieņemošu attieksmi. Cilvēkiem ar garīga

rakstura traucējumiem ir vajadzīgs atbalsts, bet tas nenozīmē, ka viņi nevar dzīvot sabiedrībā,” atzīst Kristīne Lasmane.

Lai mainītu sabiedrības attieksmi, šāgada kampaņas aicinājums ir: “Nozīme ir tikai tam, kas mēs esam! Saskati cilvēku, nevis diagnozi!” Kampaņas “Cilvēks, nevis diagnoze” sociālajā eksperimentā sabiedrībā pazīstamas personības pārsteidza ar jautājumu, ko katram ir vērts uzdot sev: “Kā tu justos, ja, tevi iepazīstinot ar citiem, vispirms nosauktu to, ko tu neproti vai nespēj izdarīt?” Aktrise Baiba Broka atzina: “Tā būtu nomācoša sajūta. Es domāju, ka, visticamāk, ar laiku es sāktu uzmanīties, baidīties.” Aicinām noskatīties kampaņas sociālā eksperimenta video: <https://www.youtube.com/watch?v=TtecSatcRhk&t=6s> un www.cilveksnevisdiagnoze.lv

<https://www.lm.gov.lv/lv/jaunums/vai-spejam-ieraudzit-katra-personibu-ne-tikai-gariga-rakstura-traucejumus-cilveks-nevis-diagnoze>